

Oponentský posudek na diplomovou práci Bc. Filipa Boszczyka

Název práce: „**Hlavně nebuď sám sebou**“ – Diskurz homosexuality v českých protestantských církvích.

Posudek zpracovala: Doc. PhDr. Blanka Knotková-Čapková, Ph.D.

V Praze, 25.5.2023

Bc. Filip Boszczyk si pro svou diplomovou práci zvolil dosud málo zpracované téma, téma dlouho zneviditelnované, v poslední době však stále častěji diskutované. Obecněji se v českém kontextu více hovoří o přístupu k netradičnímu pojetí genderových identit spíše u katolické církve, což má jisté opodstatnění. Zprv je v Česku katolicismus rozšířenější, zadruhé debata i mezi samotnými katolíky zaznívá daleko více i veřejně, přičemž se mediálně jeví jako velmi polarizovaná, zmíníme-li na jedné straně velmi extrémní (a faktologicky zavádějící) výpady proti Istanbulské smlouvě, jak je prezentoval např. Msr. Piťha, na straně druhé liberálně kritické proudy, které v tomto případě představuje např. Tomáš Halík. O protestantském prostředí toho zatím příliš slyšet není, a pokud, projevuje se zde veřejně spíše liberální proud (zejména z ČCE, jak sám diplomant uvádí). To, že se práce Bc. Boszczyka snaží poskytnout vhled i do tohoto prostředí, a především do jeho konzervativnějších – byť celkově menšinových – skupin, je tedy jistě užitečné a přispívá k hlubšímu poznání dosud veřejně méně známého kontextu.

První část textu je věnována jednak přehledné charakteristice větší části protestantských církví v České republice v současnosti, jednak teoretickým východiskům práce a konceptuálnímu propojení teorie s kontextem. Přehled kontextu je výborný a pečlivě zpracovaný včetně odkazů na zdroje. V teoretických částech textu, které jsou hladce a nenásilně propojeny s tématem českého protestantismu, se autor hlásí v zásadě ke konstruktivistickým východiskům, především v odkazech na Michela Foucaulta. Předkládá ale vyváženě přístup ke čtení Bible z hlediska tzv. doslovného i z hlediska interpretativního, tj. z hlediska historické podmíněnosti biblického textu. Možná by stálo za úvahu se i kritičtěji zamyslet nad samotným pojmem „doslovný výklad“, což je, vyjdeme-li z konstruktivistického čtení textu, vlastně oxymoron – pojem „doslovný výklad“ totiž implicitně vychází z předpokladu, jako by vůbec bylo možné stanovit jediný možný výklad. Pokud totiž nezavrhneme přístup ke vztahu slova jako znaku k jeho významu od Saussura dále, jeví se pojem „doslovný výklad“ jako nesmyslný. Autor v tomto ohledu nicméně správně upozorňuje na rozdíl mezi teologickým fundamentalismem a teologickým liberalismem, případně sekulárně-liberálním čtením. Z textu pak vyplývá jeho souznění s liberálním přístupem, což je plně v souladu s oprávněným pojetím vlastní autorské lokace.

Oceňuji, že u teoretické konceptualizace homosexuality autor reflektuje zjednodušení oproti současnému teoretickému diskursu, který dává jasně přednost konceptu genderové identity a výrazně pluralizuje zjednodušenou binaritu homo-hetero; upřednostňuje se tedy hovořit o nehetero- identitách než o homosexualitě. Autor si nicméně toto zúžení diskursu uvědomuje a sám je komentuje, nejen z hlediska konceptu identit, ale i z hlediska přílišného soustředění na sexualitu, která už v tomto diskursu zdaleka nehraje tak dominantní, natož výlučnou roli, jakou jí připisují konzervativní náboženské (nejen křesťanské) výklady. Jeho zdůvodnění, proč se přidrží konceptu homosexuality, ale dává vzhledem k vymezení výzkumu smysl:

jednak se konzervativní církve na sexualitu zaměřovaly a zaměřují, jednak se pojem identity jevil, jak autor píše, jako vzdálenější i samotným účastníkům výzkumu.

U teoretického uchopení bych přece jen uvažovala o doplnění. Autor vysvětluje a zdůvodňuje, proč se soustředil především na americké zdroje. Nicméně právě ty by bylo vhodné a vcelku snadné doplnit i o feministickou teologii (např. R. R. Ruether, Carter Heyward a další), které by smysluplně rozšířily představený liberální proud a výrazně posílily jeho důraz na teologii vzájemnosti, vztahovosti a lásky, a tedy diskurs diverzity stvoření, který autor nakonec identifikuje jako jeden ze dvou hlavních vygenerovaných diskursů. Ve stejném duchu by bylo možné připojit i do češtiny překládané práce německé feministické teoložky D. Sölle, a zejména české evangelické feministické teoložky Jany Opočenské.

Diplomant v kapitole o limitech vlastní práce reflektuje nevyváženost vzorku účastníků výzkumu (zejména „sborníků“, jak nazývá členy sborů, z nichž byli názorově více či méně konzervativní všichni), což zdůvodňuje praktickými možnostmi je získat. To lze jistě u kvalitativního výzkumu přijmout, sám autor pak nastiňuje další možné směry pokračování výzkumu. Bez této reflexe by byl totiž obrázek – byť jde o vhléd v rámci kvalitativního výzkumu – který by tato práce přinášela, k českému evangelictví nejen nelichotivý, ale i pro ně většinou netypický. Myslím tedy, že by se tato nevyváženost měla projevit už v názvu práce, z níž nijak nevyplývá, ač by měla. Mezi další limity provedeného výzkumu ještě autor správně uvádí i např. vzdělání kazatelů (všichni dotazovaní byli teologicky vzdělaní, což je sice podmínkou např. u ČCE, ale nikoliv u všech evangelických církví). Doplnila bych i další aspekty, jako je např. očekávatelný rozdíl mezi sbory ve velkých městech a na venkově.

Závěrečná interpretace (kapitola 7), v níž diplomant rozděluje přístupy k homosexualitě do dvou protichůdných diskursů, a to diskursu sexuálního hříchu a diskursu diverzity stvoření, je pečlivě promyšlená a výborně diskutovaná. U diskursu sexuálního hříchu autor sice nepřimo, ale trefně poukazuje na jeho dílčí společnou charakteristiku s diskursem medikalizace, pokud jde o jejich fundamentalistickou normativnost. U diskursu diverzity stvoření bych trochu váhala, zda nepostavit hlavní diskursivní koncept na vztazích a lásce k bližnímu, což autor ale nepomíjí, spíše to uvádí jako součást diskursu o diverzitě stvoření. Není to tedy z mé strany výtko, spíše by bylo zajímavým podnětem k diskusi, co je zde podřazeno čemu. Přípomínku bych ale měla k tomu, že je mýtus o stvoření prezentován jako obraz vzájemnosti a rovnosti. S tím by zejména feministické teoložky nesouhlasily poměrně zásadně, pokud bychom tedy vycházeli z druhé kapitoly Genesis, a ne z první (27. verš). Druhá je nicméně známější, a kritiku ontologické druhotnosti ženy zde kritizovala už filosofka S. de Beauvoir.

Celkové hodnocení: Předkládaná diplomová práce svědčí o autorově schopnosti kriticky pracovat se zdroji, o jeho schopnosti logicky vést linii argumentace i o kritickém úsudku. I po stylistické a jazykové stránce je text kultivovaný (až na drobné chyby v interpunkci či v používání vztahných zájmen jenž-jež). Práce je pro poznávání tématu přínosná a bude-li autor ve výzkumu pokračovat, bude to jistě ku prospěchu věci. Navrhuji hodnocení **výborně**.